

OŚWIADCZENIE

w sprawie projektu z dn. 29 września 2017 r.
o zmianie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób
niepełnosprawnych oraz niektórych innych ustaw

Zarząd Koła Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Inteligentalną Koło w Biskupcu oraz pracownicy Warsztatu Terapii Zajęciowej, przekonani o potrzebie zrewidowania zasad funkcjonowania i proponowania nowych rozwiązań w działalności wtz-ów, **wyrażamy swoje zaniepokojenie niektórymi zmianami**, które planuje się wprowadzić do ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Z uwagi na to, że część istotnych przepisów wprowadzających zmiany będzie zawarta w także znowelizowanym rozporządzeniu o wtz (którego treści na chwilę obecną nie znamy), nie mamy kompletnego obrazu projektowanych zmian, a więc nie mamy możliwości pełniejszej oceny ich skutków dla całego naszego środowiska.

W odniesieniu do przedstawionego dn. 29 września projektu zmiany ustawy, szczególnie negatywnie oceniamy i **sprzeciwiamy się zapisom** dotyczącym:

1) wykluczenia instruktorów zawodu i doradców zawodowych ze składu rady programowej działającej w wtz (wg ustawy „zespołu”):

wszyscy pracownicy merytoryczni wtz powinni mieć prawo czynnego i pełnego udziału w radzie programowej wtz („zespołu”), tym bardziej osoby, które planują i realizują działania z zakresu przygotowania uczestników do pracy; wykluczenie kogokolwiek z pracowników merytorycznych ze składu rady programowej (w tym ich udziału w opracowywaniu, monitorowaniu i ocenianiu indywidualnego programu rehabilitacji) jest dla nas kompletnie niezrozumiałe i przyczyni się do utrudnienia pracy wtz, gdyż spowoduje obciążenie dodatkowymi obowiązkami (np. związanymi z opracowywaniem wymaganej dokumentacji) pozostałych pracowników. W obecnych realiach instruktorzy zawodu (zazwyczaj są to osoby, które mają wiedzę i wieloletnie doświadczenie pracy w wtz - były zatrudniane w początkowym okresie funkcjonowania wtz-ów, ale nie posiadają wyższego wykształcenia) planują i prowadzą zajęcia w pracowniach wtz, odpowiadają za planowanie celów i przebieg procesu rehabilitacji „przypisanych” im uczestników – ich zakres obowiązków i odpowiedzialności pokrywa się z zadaniami instruktorów terapii zajęciowej. Wprowadzany zapis może spowodować konieczność zrezygnowania z etatów instruktorów zawodu/doradców zawodowych w wtz-ach, gdyż finansowanie stanowisk pracy, pozbawionych uprawnień do pełnej realizacji nałożonych ustawą/rozporządzeniem obowiązków merytorycznych, przy tak niskim poziomie finansowania wtz-ów, będzie ekonomicznie nieuzasadnione.

Ewentualne wskazanie składu rady programowej powinno być kompetencją samego wtz-u (kierownika i jednostki prowadzącej) i powinno zapewniać efektywne funkcjonowanie placówki. Wykaz pracowników wchodzących w skład rady warsztat powinien wskazać w regulaminie organizacyjnym.

2) wprowadzenia ograniczenia tygodniowego wymiaru czasu i okresu trwania praktyk zawodowych i stażu aktywizacyjnego oraz braku podniesienia poziomu finansowania wtz-ów realizujących te rozwiązania wspierające aktywizację zawodową uczestników:

stan zdrowia i poziom funkcjonowania uczestników warsztatu oraz specyfika sytuacji na lokalnym rynku pracy są na tyle różnorodne, że wymagają bardzo indywidualnego podejścia do kwestii określenia wymiaru godzin i okresu trwania praktyk/stażu; dziwi nas proponowane

w ustawie ograniczenie czasowe. Uważamy, że wartości liczbowe określające czas trwania praktyk i staży powinien mieścić się w przepisach prawa dotyczących zatrudnienia:

- a) praktyka/staż do 35 h tygodniowo dla osób z niepełnosprawnościami (co także odpowiada tygodniowemu wymiarowi czasu zajęć uczestnika w wtz);

w praktyce zdarza się, że uczestnik odbywa praktykę nie tylko u jednego pracodawcy (co odpowiada zapotrzebowaniu, możliwościom stron) i łączna tygodniowa ilość godzin praktyk bywa większa. Jest to bardzo indywidualna sprawa.

Z naszego punktu widzenia, praktyka zawodowa może pełnić dwojaką funkcję: może stanowić narzędzie bezpośredniej zachęty pracodawcy do zatrudnienia osoby z niepełnosprawnością (daje szansę „bezpiecznego” poznania się obydwu stronom, przekonania się do zatrudnienia), a także może być formą kształcenia umiejętności zawodowych uczestników, poznawania zakresu zadań na określonym stanowisku pracy, wykorzystania ich potencjału na rzecz środowiska lokalnego (poza wtz), zdobywania doświadczenia zawodowego w sytuacji, gdy nie ma możliwości uzyskania etatu na odpowiednim dla osoby z niepełnosprawnością stanowisku.

ponadto:

- b) umowa o praktykę zawodową (prowadzoną indywidualnie lub grupowo) powinna być zawierana maksymalnie na rok (tyle samo, co okres realizacji/oceny IPR danego uczestnika), z możliwością ponawiania współpracy z pracodawcą w odniesieniu do tego samego uczestnika;

przy realizacji tego rodzaju formy aktywizacji osób z niepełnosprawnościami (ale także w ramach działań prowadzonych na terenie wtz – przy wytwarzaniu różnych przedmiotów w ramach zajęć) warsztaty powinny mieć możliwość wystawiania faktur za realizowane usługi/wytwarzane produkty, a to czy współpraca (zwłaszcza długoterminowa) będzie miała charakter odpłatny, czy nieodpłatny powinno być określone w zawieranej między wtz a pracodawcą umowie. Taka forma działalności z jednej strony zapewniałaby uczestnikom wtz możliwość stałego rozwijania umiejętności zawodowych poza warsztatem, prowadzenia użytecznych działań w środowisku lokalnym, a pracodawcom nie mogącym zatrudnić pracownika (co ma miejsce często przy współpracy np. z instytucjami samorządowymi), stworzyła prawne ramy do przekazania środków finansowych za wykonaną przez uczestnika/uczestników pracę. Rozwiązanie to odnosi się do idei ekonomii społecznej;

Należy pamiętać, iż znaczna część uczestników warsztatów ma szansę dobrze zafunkcjonować w warunkach zakładu aktywności zawodowej lub innego przyjaznego (stworzonego na ich potrzeby) podmiotu ekonomii społecznej. Jednak większość wtz-ów nie ma na swoim terenie ZAZ-u ani dedykowanej absolwentom wtz spółdzielni socjalnej/przedsiębiorstwa społecznego. Pozostaje im tylko otwarty rynek pracy, a nawet zgodnie z modelem zatrudnienia wspomaganego (przy wsparciu trenera pracy), w takim środowisku pracy ma szansę poradzić sobie zazwyczaj niewielka grupa uczestników danego warsztatu. Decyduje o tym w dużej mierze specyfika/bariery lokalnego rynku pracy (i inne okoliczności zewnętrzne), ale też złożoność problemów obejmujących funkcjonowanie osoby z niepełnosprawnością. Zdecydowanie inna jest więc sytuacja warsztatu działającego na terenie dużego miasta, a inna wtz-u z małego miasteczka czy terenów wiejskich. Ograniczenie wymiaru czasu praktyk i okresu ich organizowania w wielu miejscowościach może szybko wyczerpać listę pracodawców, z którymi możliwa jest współpraca w tym zakresie, a uczestnicy „powrócą” na zajęcia do wtz.

- c) staż aktywizacyjny (którego form realizacji, założeń organizacyjnych nie wymienia się w ustawie, więc ich nie znamy) powinien obejmować okres od 3 do 9 miesięcy (analogicznie, jak staże absolwenckie i inne, organizowane przy udziale PUP); biorąc pod uwagę specyfikę niepełnosprawności uczestników warsztatów (najliczniej reprezentowaną grupą wśród uczestników wtz są osoby z niepełnosprawnością intelektualną¹), okres trwania stażu nie powinien być krótszy, niż w przypadku pełnosprawnych osób korzystających z podobnych instrumentów aktywizacji zawodowej. Z uwagi na to, że nie znamy założeń organizacyjnych tej formy, trudno wskazywać inne uwagi. Z pewnością jednak ta forma wymaga ponoszenia przez jednostkę organizującą kosztów związanych chociażby z badaniami lekarskimi, zapewnieniem odzieży ochronnej oraz wsparcia trenera pracy w adekwatnym wymiarze godzin;
- 3) **ograniczenia liczby uczestników biorących udział w praktykach i stażach aktywizacyjnych do maksymalnie 50% wszystkich uczestników warsztatu:**
to warsztat terapii zajęciowej powinien ustalać liczbę uczestników biorących udział w praktykach i stażach w sposób adekwatny do potrzeb i swoich możliwości organizacyjnych;
- 4) **ustanowienia obowiązku zwrotu środków PFRON w przypadku dłuższej nieobecności uczestników wtz:**
ten zapis stwarza poważne zagrożenie dla stabilności finansowej wtz (a bez poniesienia poziomu finansowania wtz-ów może skutkować niemożnością pokrycia podstawowych wydatków związanych z funkcjonowaniem placówki i ich „upadku”); zapis nie powinien obejmować sytuacji nieobecności uczestnika, **spowodowanej chorobą potwierdzoną zaświadczeniem lekarskim**. Specyfika schorzeń wielu uczestników warsztatu może wiązać się dłuższymi pobytami w szpitalach, niedyspozycją uniemożliwiającą udział w zajęciach wtz. Warsztat, będąc cały czas w gotowości świadczenia usług przy pełnej frekwencji uczestników, nie może ponosić skutków finansowych z tytułu zdarzeń, na które nie ma wpływu. Jest to do przyjęcia jedynie w sytuacjach nieuzasadnionego opuszczania zajęć warsztatowych przez uczestnika.
- 5) **zmiany nazwy rady programowej na „zespół do spraw opracowania i oceny indywidualnego programu rehabilitacji”, a wprowadzenia nazwy „Rady Programowej Warsztatów” dla organu powoływanego przy staroście:**
od początku istnienia wtz-ów działała w nich rada programowa i nie ma potrzeby zmieniania jej dobrze utrwalonej już nazwy - wprowadzany zapis spowoduje niepotrzebne zamieszanie; Nowy organ, który może być powołany przy staroście i ma składać się z przedstawicieli podmiotów działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami, może przyjąć nową nazwę, np. „Zespół konsultacyjny do spraw warsztatów terapii zajęciowej”;
- 6) **ograniczenia okresu, w którym daje się osobie z niepełnosprawnością (która opuściła warsztat w celu podjęcia zatrudnienia) możliwość powrotu do warsztatu do 90 dni od dnia podjęcia przez nią zatrudnienia:**
Zapis, iż w ciągu 3 miesięcy od podjęcia przez uczestnika zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej finansowanie warsztatu nie ulega obniżeniu jest przez nas pozytywnie oceniany (w tym czasie warsztat dalej udziela niezbędnego wsparcia uczestnikowi). Jednak zgodnie z zapisami zmienianej ustawy, po upływie 3 miesięcy starosta wydaje decyzję uchylającą zakwalifikowanie do uczestnictwa w wtz i formalnie miejsce w warsztacie się zwalnia – tym samym kończy możliwość wspierania uczestnika (i to jest niezgodne z ideą zatrudnienia wspomaganego, które powinno trwać tyle, ile potrzeba – w przypadku osób z niepełnosprawnością intelektualną CIĄGLE – w adekwatnym wymiarze). Niejasna jest dla nas sytuacja, czy uczestnik, który utraci zatrudnienie po upływie 3 miesięcy także będzie miał prawo powrotu do wtz?

¹ Raport końcowy z badania sytuacji warsztatów terapii zajęciowej 2014 r., PFRON

7) warunkowania możliwości utworzenia wtz w danym powiecie oraz zwiększenia liczby uczestników w funkcjonującym wtz od potrzeb lokalnego systemu wsparcia i zapisów w powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych:

jeżeli powiatowe strategie rozwiązywania problemów społecznych nie zawierają wymaganych tym zapisem wskazań (bo np. liczba wtz w danym powiecie jest optymalna, choć nie oznacza to, że liczba miejsc w nich jest odpowiednia do bieżących potrzeb), korzystanie z tego przepisu może rodzić duże problemy – trudno będzie warsztatowi zdobyć akceptację władz/środowisk lokalnych (zwłaszcza, że zwiększenie liczby miejsc w wtz generuje wzrost wydatków w budżecie powiatu), trudno będzie wtz-om doprowadzić do wymaganych zmian w obowiązującej strategii. Wystarczającym argumentem dla zwiększenia liczby uczestników w wtz powinna być lista osób oczekujących powyżej 3 miesięcy na przyjęcie do warsztatu, którą będą prowadziły PCPR-y.

8) **braku wskazania procedury odwoławczej w przypadku negatywnej oceny działalności wtz:**

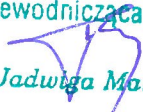
z racji na różne sytuacje w lokalnych samorządach (kwestie sympatii i antypatii osobistych, forsowania własnych rozwiązań itp.) dla zachowania poczucia sprawiedliwej oceny, w ustawie powinna być wskazana procedura odwoławcza od negatywnej oceny działalności warsztatu, który z przyczyn innych, niż uzasadnione merytorycznie, może być celowo doprowadzony do zamknięcia lub przekazania innej, bardziej odpowiadającej lokalnym władzom jednostce.

Ponadto, biorąc pod uwagę stale rosnące koszty działalności wtz-ów i projektowany poszerzony zakres działalności tych placówek (w projekcie ustawy pojawiają się **nowe narzędzia wymagające(!) nakładów finansowych**, np. staż aktywizacyjny, zatrudnienie wspomagane), wyrażamy stanowczy sprzeciw wobec braku podniesienia finansowania funkcjonowania warsztatów terapii zajęciowej. W uzasadnieniu do wprowadzanych w ustawie zmian „nie przewiduje się zwiększenia wydatków budżetu państwa” i pozostawienie finansowania kosztów działalności warsztatów w 2018 r. na dotychczasowym poziomie. **Jest to dla nas nie do przyjęcia**, gdyż sytuacja finansowa warsztatów od kilku lat jest dramatyczna, a realizacja nowych działań aktywizujących w wtz dodatkowo obciąża budżety tych placówek. Od kilku już lat – jako środowisko warsztatów - zmagamy się z problemami finansowania kosztów stałych działalności (tj. opłaty), zakupu nowego wyposażenia, dowozu uczestników (w tym rosnących kosztów napraw zużywających się samochodów), zakupu materiałów do terapii i prowadzenia różnorodnych form zajęć, nie mówiąc o poziomie wynagrodzeń (oscylujących wokół płacy minimalnej) dla wykwalifikowanej, doświadczonej kadry, która – choć ceni wykonywany zawód - coraz częściej rezygnuje z pracy w wtz, nie mogąc zapewnić godziwych warunków finansowych własnej rodzinie.

Aby umożliwić warsztatom terapii zajęciowej kontynuowanie działalności rehabilitacyjnej na optymalnym poziomie, **postulujemy o zwiększenie wysokości (w przeliczeniu miesięcznego) dofinansowania pobytu jednego uczestnika wtz do poziomu odpowiadającego 100% minimalnego wynagrodzenia brutto oraz wprowadzenie do ustawy zapisu, aby kwota kosztów miesięcznego pobytu uczestnika w warsztacie terapii zajęciowej była rewaloryzowana w każdym roku o różnicę odpowiadającą wzrostowi płacy minimalnej**.

Liczymy na uwzględnienie naszych uwag.

Z wyrazami szacunku,
Przewodnicząca Zarządu Koła

Przewodnicząca Zarządu

Jadwiga Marzjan